

1 Co w praktyce oznacza termin prawny „władza rodzicielska”? Jakie prawa i obowiązki ma osoba sprawująca władzę rodzicielską?

W prawie włoskim, tj. w ustawie reformującej kwestię pochodzenia dziecka (ustawa nr 219/2012) oraz dekrete z mocą ustawy nr 154/2013, którego przepisy weszły w życie dnia 7 lutego 2014 r. pojęcie „władzy rodzicielskiej” (*potestà genitoriale*) zastąpiono pojęciem „odpowiedzialności rodzicielskiej” (*responsabilità genitoriale*).

Odpowiedzialność rodzicielska obejmuje obowiązek utrzymania, wychowania i kształcenia dzieci oraz zapewnienia im moralnego wsparcia, z należytym uwzględnieniem ich zdolności, skłonności i aspiracji.

Dzieci mają również prawo do utrzymywania zrównoważonych i ciągłych relacji z obojgiem rodziców, do otrzymywania opieki, wychowania, kształcenia i moralnego wsparcia od każdego z nich, a także do utrzymywania znaczących relacji z wstępnymi i krewnymi każdego z rodziców.

Same dzieci również mają obowiązki: powinny one szanować rodziców i uczestniczyć w utrzymaniu rodziny tak długo, jak zamieszkują we wspólnym gospodarstwie rodzinnym.

2 Kto z reguły sprawuje władzę rodzicielską nad dzieckiem?

Władza rodzicielska z mocy prawa przysługuje rodzicom, którzy pozostają ze sobą w związku małżeńskim. Wówczas władzę rodzicielską nad dziećmi wykonują oboje rodzice.

Jeśli rodzice nie pozostają w związku małżeńskim, władza rodzicielska przysługuje temu z rodziców, które uzna dziecko. Jeśli oboje rodzice uznają dziecko, obojgu przysługuje władza rodzicielska i oboje wykonują ją tak, jakby byli małżeństwem. Jeżeli rodzice nie pozostają w związku małżeńskim i jednocześnie nie uznali dziecka, drugie uznanie nie może nastąpić bez zgody tego z rodziców, które już uznało dziecko.

Władza rodzicielska powinna być wykonywana przez rodziców w porozumieniu, z uwzględnieniem możliwości, naturalnych skłonności i aspiracji dziecka.

Rodzice w szczególności mają obowiązek wspólnie uzgodnić miejsce zwykłego pobytu dziecka.

3 Jeżeli rodzice nie są w stanie lub nie chcą sprawować władzy rodzicielskiej nad dzieckiem, czy można wyznaczyć inną osobę w ich zastępstwie?

Jeżeli dziecko tymczasowo jest pozbawione odpowiedniego środowiska rodzinnego, podejmuje się czynności w celu umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej.

Ponadto gdy rodzice nie wykazują wystarczającej zdolności do zadbania o wychowanie swoich dzieci, na przykład gdy są skrajnie skonfliktowani, sąd często przyznaje pieczę nad dzieckiem służbom socjalnym w miejscu zamieszkania rodziny. Wiąże się to zazwyczaj z ograniczeniem władzy rodzicielskiej:

podejmowanie decyzji dotyczących zdrowia, kształcenia i wychowania dziecka przejmują zwykle służby socjalne w miejscu zamieszkania rodziny. W takich przypadkach dziecko często nadal mieszka z obojgiem rodziców lub jednym z nich. W najpoważniejszych przypadkach sąd nakazuje usunięcie dziecka z domu rodzinnego.

Jeżeli jedno z rodziców nie wywiązuje się ze swoich obowiązków, zaniedbuje je lub nadużywa związanych z nimi uprawnień, co powoduje poważną szkodę dla dziecka, sąd może orzec o pozbawieniu tego z rodziców władzy rodzicielskiej.

Jeśli oboje rodzice zmarli, zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej lub nie są w stanie jej wykonywać z jakiegokolwiek innego powodu, ustanawia się opiekuna. Opiekun sprawuje opiekę nad dzieckiem, reprezentuje je we wszystkich postępowaniach cywilnych i zarządza majątkiem dziecka.

Kodeks cywilny przewiduje również możliwość ustanowienia przez sąd opiekuna specjalnego (*curatore speciale*), w przypadku gdy rodzice wspólnie wykonujący władzę rodzicielską – bądź to z rodziców, które wykonuje wyłączną władzę rodzicielską – nie są w stanie lub odmówili dokonania jednej lub większej liczby czynności służących dobru dziecka, które wykraczają poza zakres zwykłego zarządu. W takich przypadkach opiekun specjalny jest upoważniony do podjęcia takich określonych czynności.

4 Jak rozwiązana jest kwestia przyszłej władzy rodzicielskiej w przypadku rozwodu lub separacji rodziców?

Władza rodzicielska obojga rodziców nie ustaje w następstwie separacji, rozwiązania małżeństwa, ustania skutków cywilnych małżeństwa, unieważnienia i stwierdzenia nieważności małżeństwa.

Zwykłą formą opieki nad dzieckiem, którą zapewnia udział obojga rodziców, jest piecza wspólna, w ramach której oboje rodzice wykonują władzę rodzicielską.

Decyzje o największym znaczeniu dla dzieci, dotyczące kształcenia, wychowania, zdrowia i wyboru miejsca zwykłego pobytu dziecka, podejmowane są przez rodziców za obopólnym porozumieniem i dla dobra dziecka, z uwzględnieniem jego możliwości, naturalnych skłonności i aspiracji; z kolei we wszelkich sprawach życia codziennego rodzice mogą wykonywać swoją władzę rodzicielską osobno (art. 337 kodeksu cywilnego).

Wspólna piecza nad dzieckiem niekoniecznie oznacza, że czas dziecka jest podzielony równo pomiędzy oboje rodziców. Zazwyczaj w wyroku orzekającym separację lub rozwód sąd określa, z którym z rodziców dziecko zamieszka, oraz określa warunki, na jakich drugie z rodziców, z którym dziecko nie zamieszka, będzie mogło spędzać z nim czas. Możliwe jest również, aby czas, jaki dzieci spędzają z każdym z rodziców, był podzielony po równo, jeżeli rodzice mieszkają blisko siebie i prowadzą podobny styl życia, pod warunkiem że takie rozwiązanie nie będzie miało negatywnego wpływu na życie społeczne lub szkolne dzieci.

Jeżeli jednak wspólna piecza nie służy dobru dziecka, sąd może orzec przyznanie wyłącznego prawa pieczy jednemu z rodziców, co wymaga uzasadnienia (art. 337c kodeksu cywilnego).

Najczęstsze przypadki, w których przyznaje się wyłączne prawo pieczy nad dzieckiem, są następujące: 1. jeżeli jedno z rodziców stwarza zagrożenie dla fizycznego i psychicznego rozwoju dziecka (jedno z rodziców stosuje przemoc, jedno z rodziców zostało skazane za popełnienie poważnego przestępstwa, jedno z rodziców jest uzależnione od narkotyków lub alkoholu); 2. jeżeli jedno z rodziców nie jest w stanie moralnie i materialnie wspierać dziecka lub nie wykazuje zainteresowania dzieckiem; 3. jeżeli jedno z rodziców dyskredytuje drugiego z rodziców w oczach dziecka; 4. jeżeli wrogość między rodzicami jest tak poważna, że może zakłócić równowagę i rozwój psychofizyczny dziecka.

Jeżeli chodzi o wyłączną pieczę nad dzieckiem, władzę rodzicielską wykonuje wyłącznie to z rodziców, które ma prawo pieczy nad dzieckiem, ale wszelkie decyzje mające największe znaczenie dla dziecka powinny być podejmowane przez oboje rodziców, o ile ze względu na szczególnie poważne okoliczności, takie jak agresywne zachowanie czy zachowanie noszące znamiona nadużycia, nie postanowiono inaczej (art. 337c kodeksu cywilnego).

To z rodziców, które nie wykonuje władzy rodzicielskiej, ma prawo i obowiązek monitorowania kształcenia, wychowania i warunków bytowych dziecka (art. 316 akapit ostatni).

5 Jeżeli rodzice zawrą porozumienie w sprawie władzy rodzicielskiej, jakie formalności należy spełnić, aby było ono prawnie wiążące?

Porozumienie między rodzicami w sprawie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej po zaprzestaniu wspólnego pożycia wymaga przedłożenia sądowi właściwemu miejscowo, który oceni, czy porozumienie to zagwarantuje poszanowanie praw i dobra dzieci; jeżeli tak, sąd je zatwierdzi.

Jeżeli małżeństwo mające małoletnie dzieci pragnie się rozstać lub rozwieść oraz osiągnęło porozumienie w sprawie pieczy nad dziećmi i wykonywania władzy rodzicielskiej, małżonkowie mają do wyboru dwie możliwości:

- mogą złożyć wspólny wniosek do sądu i uzyskać zatwierdzenie swojego porozumienia;
- mogą skorzystać z „negocjacji z udziałem adwokata” (art. 6 dekretu z mocą ustawy nr [132/2014](#)): ich celem jest zawarcie porozumienia, na mocy którego strony zgadzają się współpracować w dobrej wierze i w uczciwy sposób na rzecz polubownego rozstrzygnięcia sporu dotyczącego separacji i pieczy nad dziećmi.

Jeżeli małżonkowie mają małoletnie dzieci (ale także pełnoletnie dzieci, które są niepełnosprawne lub upośledzone w stopniu ciężkim lub które nie są w stanie się samodzielnie utrzymać), porozumienie osiągnięte w wyniku negocjacji z udziałem adwokata należy w ciągu dziesięciu dni przekazać prokuratorowi przy właściwym sądzie, który zatwierdzi porozumienie, jeżeli uzna, że służy ono dobru dzieci. Jeżeli jednak prokurator uzna, że porozumienie nie służy dobru dzieci, w ciągu pięciu dni przekaże to porozumienie prezesowi sądu, który w ciągu następnych trzydziestu dni wyznaczy stronom termin do stawiennictwa w sądzie i niezwłocznie podejmie odpowiednie czynności.

Zatwierdzone porozumienie ma moc równoważną orzeczeniom sądowym wydanym w odniesieniu do separacji lub rozwodu.

Jeżeli rodzice nie pozostają w związku małżeńskim, możliwe jest tylko pierwsze rozwiązanie (tj. porozumienie zatwierdzone przez sąd).

6 Jeśli rodzice nie mogą dojść do porozumienia w sprawie władzy rodzicielskiej, jakie są inne środki rozwiązania sporu bez konieczności oddawania sprawy do sądu?

Aby rozwiązać wszelkie problemy dotyczące wykonywania władzy rodzicielskiej, rodzice mogą zwrócić się do mediatora rodzinnego. Celem mediacji nie jest osiągnięcie pojednania, ale umożliwienie wzajemnego porozumienia się rodziców w sprawie warunków wykonywania władzy rodzicielskiej, a tym samym uniknięcie i złagodzenie każdej formy konfliktu. Każde wypracowane wspólne rozwiązanie wymaga jednak przedłożenia sądowi, który oceni, czy służy one dobru dziecka.

Jeżeli spór będzie trwał, zostanie on rozstrzygnięty przez sąd właściwy dla spraw o separację, rozwód i pieczę nad dzieckiem.

7 Jeśli rodzice udadzą się do sądu, w jakich sprawach dotyczących dziecka może decydować sędzia?

Możliwe są dwa scenariusze.

- Jeżeli rodzice nie zgadzają się w szczególnie ważnych kwestiach, mogą wnieść sprawę do sądu. W takich przypadkach sąd proponuje przede wszystkim rozwiązania, które najlepiej służą dobru dziecka i rodziny. Jeżeli spór będzie się utrzymywał, sąd przyzna prawo do podjęcia decyzji w konkretnej sprawie temu z rodziców, które – w opinii sądu – najlepiej zadba o dobro dziecka.

- Rodzice mogą wytoczyć powództwo przed sąd w celu uzyskania orzeczenia o pieczy nad dziećmi i miejscu ich zamieszkania (zazwyczaj gdy rodzice się rozstają). W takim przypadku sąd rozstrzyga o:

pieczy nad dziećmi, skłaniając się głównie ku wspólnej pieczy (tj. sprawowanej przez oboje rodziców), czasie i warunkach zamieszkiwania z każdym z rodziców, wysokości alimentów na dzieci oraz, ogólnie, przyczynianiu się każdego z rodziców do pokrywania wydatków ponoszonych na opiekę nad dziećmi, ich kształcenie i wychowanie.

W związku z tym, że rodzice obowiązani są wspólnie podejmować najważniejsze decyzje, nawet w razie separacji lub rozwodu jeżeli nie zgadzają się w poszczególnych kwestiach, mogą wnieść sprawę do sądu, jak wyjaśniono w lit. a).

8 Jeśli sąd powierzy wyłączną władzę rodzicielską jednemu z rodziców, czy oznacza to, że rodzic ten może decydować we wszystkich sprawach dotyczących dziecka bez wcześniejszego porozumienia z drugim rodzicem?

To z rodziców, któremu powierzono wyłączną pieczę nad dziećmi, wykonuje wyłączną władzę rodzicielską, chyba że sąd postanowi inaczej. To z rodziców może w szczególności również samodzielnie podejmować decyzje w nierutynowych sprawach dotyczących dziecka.

Niemniej nawet jeżeli sąd powierzył wyłączną pieczę jednemu z rodziców, decyzje służące dobru dziecka (dotyczące jego kształcenia, wychowania i zdrowia) wymagają podjęcia przez oboje rodziców, chyba że sąd postanowił inaczej w orzeczeniu dotyczącym pieczy.

Co do zasady sądy orzekają, że zgoda tego z rodziców, które nie sprawuje pieczy, nie jest potrzebna, w przypadku gdy to z rodziców jest nieobecne, obojętne, nieosiągalne lub w przeszłości stosowało przemoc lub zachowywało się w sposób stanowiący nadużycie.

To z rodziców, które nie sprawuje pieczy nad dziećmi, ma prawo i obowiązek monitorowania ich kształcenia, wychowania i warunków bytowych oraz może wystąpić do sądu, gdy uzna, że decyzje były podejmowane wbrew dobru dzieci.

9 Co w praktyce oznacza decyzja sądu o powierzeniu rodzicom wspólnej opieki nad dzieckiem?

W razie przyznania wspólnej pieczy władzę rodzicielską wykonują oboje rodzice, którzy powinni wspólnie ukierunkowywać swoje dzieci w wyborze ścieżki życiowej i wspólnie podejmować decyzje dotyczące kształcenia, wychowania, zdrowia i wyboru miejsca zamieszkania dzieci, dbając przy tym o ich dobro.

Wyłącznie w odniesieniu do wszelkich decyzji w sprawach codziennego rodzice z reguły wykonują władzę rodzicielską osobno w poszczególnych okresach, w których dzieci z nimi zamieszkują.

10 Do jakiego sądu lub organu należy się zwrócić z wnioskiem w sprawie władzy rodzicielskiej? Jakie formalności należy spełnić i jakie dokumenty dołączyć do wniosku?

We wszystkich postępowaniach dotyczących pieczy nad dziećmi i wszelkich powiązanych kwestii dotyczących władzy rodzicielskiej właściwy jest sąd powszechny (*Tribunale ordinario*).

Jeżeli sprawa dotyczy pozbawienia, ograniczenia lub przywrócenia władzy rodzicielskiej, bez uwzględnienia jakichkolwiek czynników związanych z pieczą nad dziećmi, sądem właściwym jest sąd ds. nieletnich (*Tribunale per i minorenni*).

11 Jaką procedurę stosuje się w takim przypadku? Czy można zastosować procedurę nadzwyczajną?

Jeżeli kwestia pieczy nad dziećmi urodzonymi w małżeństwie i wykonywania wobec nich władzy rodzicielskiej stanowi element sprawy o separację lub rozwód, stosuje się postępowanie określone w sekcji dotyczącej [rozvodu](#).

Środki dotyczące pieczy i wykonywania władzy rodzicielskiej w odniesieniu do dzieci urodzonych poza małżeństwem ustanawia na posiedzeniu niejawnym sąd po zapoznaniu się ze sprawozdaniem dotyczącym sprawy oraz po wysłuchaniu prokuratora i rodziców; w sytuacjach nagłych sąd może zarządzić środki tymczasowe dla dobra dziecka.

W obu przypadkach sędzia może zarządzić pilne środki tymczasowe służące ochronie dzieci. Postępowania różnią się w zależności od tego, czy dotyczą dzieci par niepozostających w związku małżeńskim czy par małżeńskich, ale w obu postępowaniach orzeka powszechny.

Podobnie jak we wszystkich procedurach dotyczących dzieci, dziecko jest przesłuchiwane przez sędziego, jeżeli ukończyło co najmniej dwanaście lat lub w każdym przypadku, gdy dziecko jest zdolne do rozeznawania.

12 Czy można uzyskać pomoc prawną na pokrycie kosztów postępowania?

Pomoc prawną można uzyskać w celu pokrycia kosztów postępowania o separację, rozwód i prawo pieczy nad dzieckiem lub postępowania o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej.

13 Czy od decyzji w sprawie władzy rodzicielskiej przysługuje odwołanie?

Orzeczenia dotyczące władzy rodzicielskiej można zaskarżyć do sądu apelacyjnego (*Corte d'Appello*, sąd drugiej instancji).

14 W niektórych przypadkach może zachodzić konieczność wystąpienia do sądu lub innego organu o wykonanie decyzji w sprawie władzy rodzicielskiej.

Jaka procedura ma zastosowanie w takim przypadku?

Orzeczenia sądu w sprawie władzy rodzicielskiej są wykonalne.

15 Co należy zrobić, aby orzeczenie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej wydane przez sąd w jednym państwie członkowskim zostało uznane i wykonane w drugim państwie członkowskim?

Uznanie orzeczenia w sprawie władzy rodzicielskiej wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego UE następuje automatycznie. Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. każda ze stron może jednak wnieść wniosek o uznanie albo nieuznanie orzeczenia. Aby orzeczenie mogło zostać wykonane, zainteresowana strona powinna złożyć wniosek o wykonanie do właściwego miejscowo sądu apelacyjnego. Po stwierdzeniu wykonalności orzeczenia jest ono wykonywane na takich samych warunkach, jakie miałyby zastosowanie, gdyby orzeczenie zostało wydane w tym państwie członkowskim.

16 Do którego sądu w danym państwie członkowskim należy się zwrócić, aby wnieść środek zaskarżenia od postanowienia o uznaniu orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej wydanego przez sąd w innym państwie członkowskim? Jaki rodzaj postępowania ma zastosowanie w takich sytuacjach?

Właściwym organem sądowym jest sąd apelacyjny według miejsca wykonania orzeczenia, zgodnie z przepisami krajowymi. Postępowanie jest prowadzone w trybie procesowym i kończy się wydaniem deklaratywnego orzeczenia ustalającego, od którego przysługuje skarga kasacyjna (*ricorso per cassazione*).

17 Jakie prawo zastosuje sąd w postępowaniu w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej w sytuacji, gdy dziecko lub strony nie mieszkają w danym państwie członkowskim lub są obywatelami różnych państw?

W związku z tym, że Włochy ratyfikowały konwencję haską z 1996 r., zastosowanie mają postanowienia tej konwencji. Powierzenie i ustanie władzy rodzicielskiej, jej wykonywanie oraz pozbawienie lub ograniczenie podlegają zatem prawu państwa miejsca zwykłego pobytu dziecka.

Ostatnia aktualizacja: 28/06/2019

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.